

Національний університет
водного господарства та
природокористування

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування

Кафедра менеджменту

06-08-57

Методичні вказівки

до виконання практичних занять з дисципліни
„Інновації в екологічному менеджменті” студентами
спеціальності 8.03060103 „Менеджмент природоохоронної
діяльності”, 8.03060102 „Менеджмент інноваційної
діяльності”, 8.03060101 „Менеджмент організацій і
адміністрування” денної та заочної форм навчання

Рекомендовано методичною
комісією галузі знань
„Менеджмент і адміністрування”
Протокол № 7 від 28 січня 2014 р.

Рівне – 2014

Методичні вказівки до виконання практичних занять з дисципліни „Інновації в екологічному менеджменті” студентами спеціальності студентами спеціальності 8.03060103 „Менеджмент природоохоронної діяльності”, 8.03660102 „Менеджмент інноваційної діяльності”, 8.03060101 „Менеджмент організацій і адміністрування” денної та заочної форм навчання / Скрипчук П.М. – Рівне: НУВГП, 2014. – 27 с.

Упорядник: П. М. Скрипчук, д.е.н., професор

Відповідальний за випуск Л.Ф. Кожушко, доктор тех. наук, професор, завідувач кафедри менеджменту

Вступ	3
1. Мета та основні завдання стратегії сталого розвитку.....	4
2.Характеристика території.....	5
3. Стратегічні орієнтири та пріоритети регіонального розвитку	7
4. Етапи та механізми реалізації розробленої стратегії сталого розвитку.....	22
5. Висновки та рекомендації	26
6. Список рекомендованої літератури	27

Вступ

Дати коротко історичні аспекти розвитку території. Мета, завдання розробки стратегії сталого розвитку.

Трансформаційні процеси, які відбуваються в соціально-економічному житті України, ставлять нові вимоги до їх державного регулювання. Практика макроекономічного розвитку черговий раз підтвердила, що ефективне функціонування соціально орієнтованого ринкового механізму неможливе без активної державної соціально-економічної політики. Цьому підтвердженням є і світовий досвід, суть якого полягає в тому, що жодна держава, включаючи і ті, де впродовж століть відпрацьовувався і утверджувався механізм ринкового саморегулювання, не виходили із кризи без чіткої концепції, програми дій, без застосовування, в тому числі на певний термін, жорсткого регламентування. Тим актуальнішим це є для країн перехідної економіки, де формування ринкового середовища знаходиться на початковій стадії.

Таким чином, цілком очевидним на сучасному етапі розвитку України та її регіонів є той факт, що система розробки концепцій, прогнозування, планування і розробка програм соціально-економічного розвитку повинні стати структурно-визначальною складовою загальної системи державного регулювання, дієвим інструментом реалізації економічної політики держави. В них повинен бути представлений розгалужений та узгоджений комплекс перспективних заходів та стратегічних завдань, який уможливило б переведення економіки України на траєкторію економічного зростання.

Розробка сталого розвитку території повинна розроблятися у відповідності із вказаними фундаментальними підходами в політиці державотворення та ринкових трансформацій, вимогами Закону України “Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України”, проектом Концепції сталого розвитку України і іншими базовими документами. В той же час розробка сталого розвитку територій відрізняється від структури загальнодержавних програмних документів як така, що враховує специфіку регіонального планування, особливості соціально-економічного розвитку регіону та конкретику сучасних його проблем. Її основне завдання - визначити пріоритетні напрями створення реальних умов для поліпшення добробуту

населення, вирішення його соціальних проблем на основі підвищення ефективності функціонування регіональної економіки через структурну реорганізацію, більш ефективного використання кліматичних, мінерально-сировинних та гео економічних чинників.

1. Мета та основні завдання стратегії сталого розвитку

Потрібно внести пояснення мети і завдань сталого розвитку населеного пункту, міста, району, області.

Мета сталого розвитку полягає у рівності всіх поколінь і людей у кожному поколінні, у оптимальному використанні потенційних можливостей суспільства при збалансованості суспільного розвитку і потенціалу навколишнього природного середовища (НПС).

Сталий розвиток території – це соціально, економічно і екологічно збалансований його розвиток та господарського комплексу, що веде до гармонізації використання продуктивних сил, задоволення потреб населення і можливостей НПС регіону.

Метою Концепції сталого розвитку території слід вважати: забезпечення динамічного соціально-економічного зростання, збереження навколишнього середовища, раціональне використання та відтворення природно-сировинного потенціалу, задоволення потреб населення регіону на основі розбудови високоефективних економіки та системи управління господарським комплексом, стимулювання структурних ринкових перетворень, залучення наявних гео економічних, природних, мінерально-сировинних і трудових ресурсів.

Забезпечення сталого розвитку території має базуватися на комплексі притаманних області сприятливих географічних, історичних, гео економічних, демографічних, соціально-економічних, рекреаційних та екологічних особливостей та стимулювати вирішення проблем, що зумовлені факторами лімітуючого характеру – площі земель, низький рівень індустріального розвитку, людські ресурси, складні умови проживання в гірській місцевості, високий ризик сільськогосподарської діяльності, тощо.

Необхідно зазначити основні завдання сталого розвитку території, наприклад:

- економічне зростання території - створення умов, мотивів і гарантій високопродуктивної праці населення для досягнення

сучасної якості життя на основі подальшої розбудови в регіоні соціально-орієнтованої ринкової економіки;

- раціональне і ефективне використання природних ресурсів – створення системи гарантій науково-обґрунтованого використання природних ресурсів на основі розумного балансу потреб та можливостей регіону;

- охорону навколишнього середовища – створення умов для реалізації екологічного імперативу при розвитку всіх виробництв, пріоритетного розвитку туристично-рекреаційного та лікувально-оздоровчого комплексу.

Вказати на яких принципах базується сталий розвиток території, наприклад:

- гармонізації співіснування людини і природи;
- забезпечення потреб сучасного і створення умов для майбутніх поколінь;
- збереження та відтворення навколишнього природного середовища;
- взаємної відповідальності органів влади, підприємницьких структур та населення за сталий розвиток краю;
- відкритості та прозорості соціально-економічної політики та участі всіх верств населення в реалізації стратегії сталого розвитку території.

Стратегія сталого розвитку повинна враховуватися при розробці та реалізації програм соціально-економічного розвитку області на близьку і тривалу перспективу та має стати стрижневою основою діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування.

2. Характеристика території

2.1. Потенціал народногосподарського комплексу

Значити питому вагу за територією серед інших регіонів.

Вплив історичних, природно-географічних і економічних факторів на розвиток даної території.

Вказати існуючі ґрунтово-кліматичні умови, проблеми, які не дозволяли розвивати багатогалузеве сільськогосподарське виробництво та задовольняти потреби населення в продовольчих ресурсах. Зробити аналіз трудових ресурсів: вікова структура, трудова міграція, показники забезпеченості елементами соціальної і виробничої інфраструктури, рівень грошових доходів населення,

рівень безробіття, частка промисловості у створенні валової доданої вартості, структура виробництва, питома вага різних галузей, реформування відносин власності, реструктуризація підприємств.

Туристично-рекреаційне забезпечення як пріоритетний напрямок розвитку економіки території (ландшафти, природні об'єкти, культурні, історичні, етнічні традиції, мережа туристично-рекреаційних та санаторно-лікувальних закладів, зацікавленість іноземних туристів у відвідинах регіону, зелений сільський туризм.

Опис виробничої інфраструктури території - транспортна мережа, що включає залізничний, автомобільний, повітряний та трубопровідний транспорт, система зв'язку, міжнародна система телефонного обміну та мобільного зв'язку.

Розвиток ринкової інфраструктури та фондового ринку, банки, фінансові послуги.

2.2. Природні ресурси

Вказати природні ресурси даної території, які забезпечують сировинну базу для функціонування галузей промисловості (географічне розташування, ліси, мінерально-сировинна база, природно-рекреаційний і курортний потенціал, джерела мінеральних вод, ґрунти регіону).

2.3. Потенціал людських ресурсів

Чисельність населення, у відсотках співвідношення міського та сільського населення, середній вік населення, кількість працездатних осіб, надлишок трудових ресурсів, трудова міграція, офіційний рівень безробіття, частка прихованого безробіття, вартість робочої сили, середня заробітна плата в порівнянні з Україною, специфічні демографічні показники, що характеризують територію, населені пункти.

2.4. Екологічна ситуація

Зробити системний аналіз впливу всіх компонентів, чинників на довкілля з використанням ландшафтного (басейнового) підходу (вплив промисловості, с/г комплексу, виробничої інфраструктури, туристично-рекреаційної галузі, розміщення та утилізації відходів, еродованість земель).

Вказати унікальність природної екологічної системи території на фоні інших регіонів України, інтегральні показники перетвореності території.

Рівень сукупного прояву небезпечних геологічних процесів,

таких, як зсуви, селі, бічна річкова і площинна ерозія, карсти, підвищена сейсмічність.

Наявність та стан існуючих очисних споруд, технічні можливості з очищення питної води і забезпечення нею в достатній кількості населення (небезпека виникнення та поширення інфекційних захворювань), екологічний стан у водоохоронних зонах і прибережних смугах на потічках і річках території, що може бути наслідком відсутності у сільській місцевості комунальних служб та недостатньої участі населення у підтримці належного санітарного стану.

3. Стратегічні орієнтири та пріоритети сталого регіонального розвитку

3.1. Фактори регіонального розвитку

Політика сталого розвитку території базується на врахуванні комплексу об'єктивних та суб'єктивних факторів сприятливого та лімітуючого характеру. До числа перших слід віднести такі фактори:

- географічний - вигідне географічне положення створює їй певні переваги для прискореної інтеграції в європейські структури;
- історичний - своєрідність краю, де збереглась висока культура господарювання, традиції і навички місцевого населення, що в поєднанні з близькістю країн Західної Європи створює передумови для швидкої адаптації населення до ринкових умов господарювання;
- економічний - досягнення позитивних структурних зрушень, що служить вагомою передумовою для поступового економічного зростання;
- транспортний - розвинення мережі автомобільних доріг та залізниць з врахуванням зручного географічного положення може принести реальну вигоду території;
- природний - наявність унікальних природних ресурсів: мінеральних вод, лісів, значних запасів підземних і поверхневих вод, інших корисних копалин індустріального значення, ландшафтно-кліматичних зон;
- рекреаційний - володіння потужним природним потенціалом для санаторно-курортного лікування та оздоровлення людей, який може перетворити рекреаційну сферу в одну з провідних галузей економіки регіону;

- екологічний - рівень антропогенного забруднення довкілля та його виняткова екологічна роль може сприяти позитивному іміджу території.

Поряд з існуванням зазначених вище переваг треба враховувати реальні фактори лімітуючого характеру, які мають суттєвий вплив на соціально-економічні і екологічні процеси тепер і в перспективі. Серед них:

- відсутність необхідної нормативно-правової бази врегулювання взаємовідносин між центром і регіонами та ефективної державної регіональної політики;

- дефіцит сільськогосподарських угідь та низька врожайність багатьох сільськогосподарських культур;

- надлишковість трудових ресурсів, що має соціально-небезпечний характер;

- високий ризик виникнення небезпечних природних стихійних явищ, що створює загрозу життєдіяльності населення;

- складні умови проживання і господарської діяльності на певній місцевості;

- велика залежність території від поставок енергоносіїв;

- обмеженість внутрішніх фінансово-кредитних ресурсів.

Об'єктивна оцінка позитивних і негативних факторів вимагає їх всебічного врахування при розробці стратегії та визначенні пріоритетних завдань сталого розвитку області, реалізація яких залежить від цілого ряду чинників, в тому числі від можливостей реального фінансового забезпечення програм і проєктів.

3.2. Стратегічні завдання та пріоритети сталого розвитку

Стратегічна мета сталого розвитку території полягає у становленні на основі сприятливого інвестиційного клімату високоефективної соціально орієнтованої економічної системи ринкового типу, яка забезпечить мотивацію до активної діяльності як основного засобу зростання добробуту населення і створить умови для збереження якості навколишнього середовища, раціонального використання природно-ресурсного потенціалу та інтеграції у світове економічне співтовариство.

Навести та обґрунтувати завдання для досягнення поставленої мети які потребують вирішення, наприклад :

- поліпшення якості життя та соціального забезпечення людей за

раहुнок економічного зростання;

- створення умов для продуктивної зайнятості населення;
- забезпечення потреб всіх верств населення в послугах охорони здоров'я, освіти, культури, спорту, соціальної підтримці, житлі;
- продовження структурного реформування освіти, впровадження гнучких і короткотермінових програм підготовки та перепідготовки кадрів;
- розвиток регіонального споживчого ринку, доведення до норм забезпеченості населення продуктами харчування, основними товарами масового попиту, платними послугами;
- перетворення краю на міжнародний санаторно-курортний та туристичний регіон, в тому числі зеленого сільського туризму;
- досягнення стійкого зростання валової доданої вартості на базі фінансової стабільності, ефективного використання існуючого виробничого потенціалу, адаптації підприємств до ринкових умов і послідовного нарощування інвестиційних ресурсів;
- технічне і технологічне переозброєння та модернізація підприємств на базі досягнень науково-технічного прогресу із зменшенням частки енерго-, матеріало- та трудомістких виробництв;
- раціональне використання природних ресурсів, науково-технічного та інтелектуального потенціалу регіону;
- розвиток сировинної бази для видобувної і переробної промисловості;
- створення єдиної регіональної системи зовнішньоекономічної діяльності, розширення виробничих, торгових і науково-технічних зв'язків з іноземними партнерами, збільшення експорту продукції, робіт і послуг;
- розвиток спеціальної економічної зони, переваг територій пріоритетного розвитку, технопарків, технополісів, облаштування державних кордонів і налагодження на новій основі системи зв'язків між прикордонними регіонами;
- розвиток депресивних територій, особливо тих, які постраждали від стихійного лиха;
- розвиток мережі виробничої і соціальної інфраструктури (насамперед у гірських населених пунктах);
- проведення екологічного обґрунтування розміщення продуктивних сил території;

- інформатизація всіх сфер соціально-економічної діяльності;
- відновлення і збереження навколишнього природного середовища, підземних запасів питної води, очистка річок і поверхневих водоймищ, скорочення викидів забруднюючих речовин в атмосферу, припинення викидів неочищених промислових і побутових стоків у відкриті водойми, створення надійних систем протипаводкового захисту території.

3.2.1. Інвестиційно-інноваційна діяльність

Основна мета активізації інвестиційної діяльності території полягає в тому, щоб через нарощування обсягів виробництва і поліпшення економічного стану суб'єктів підприємницької діяльності досягнути підвищення рівня життя населення та збільшення обсягу джерел власних інвестиційних ресурсів.

Вказати пріоритетні напрями інвестиційної політики, тобто:

- забезпечення державними інвестиціями первинних умов для залучення приватних та іноземних інвестицій у пріоритетні галузі економіки;
- формування регіональної інвестиційної та фінансової інфраструктури: страхових, консалтингових, аудиторських фірм, іпотечних та інвестиційних банків, формування та розвиток інноваційної інфраструктури, пристосованої до ринкового середовища; пайових, пенсійних фондів для залучення заощаджень населення;
- залучення коштів вітчизняних та іноземних інвесторів через вдосконалення механізму інвестиційної привабливості регіону;
- використання кредитних ліній та залучення кредитів, грантів міжнародних фінансових організацій;
- використання міжнародних програм для малого та середнього бізнесу;

Слід забезпечувати комплексний підхід щодо інвестиційної діяльності, підтримки пріоритетних напрямів науково-технологічного розвитку, який передбачає використання бюджетних коштів переважно в соціальних та стратегічних базових сферах, а коштів суб'єктів підприємницької діяльності - в інших, прибутково більш привабливих сферах.

До складових механізму вдосконалення інвестиційної привабливості відносяться:

- маркетинг інвестиційних проектів підприємств за межами даної

території;

- моніторинг договорів купівлі-продажу пакетів акцій в процесі приватизації державних підприємств у частині виконання покупцями взятих інвестиційних зобов'язань,
- передача об'єктів соціально-культурної сфери з балансу підприємств на баланс місцевих органів виконавчої влади;
- налагодження прямих зв'язків з іноземними інвестиційними структурами та інституціями;
- покращення інформованості учасників інвестиційного процесу і підвищення прозорості інвестиційного ринку;
- зниження екологічних та кримінальних ризиків в регіоні;
- розробка та реалізація міжрегіональних та міжнародних договорів про співпрацю, прискорення входження регіону в європейську економічну інтеграцію, міжнародні фінансові організації;
- проведення інформаційно-рекламної діяльності для створення іміджу регіону як привабливого місця вкладання інвестицій;
- надання іноземним інвесторам інформації з питань адміністративних дій та нормативно-правової бази, необхідних для здійснення інвестицій;
- створення в області інноваційних та посередницьких структур (бізнес-інкубаторів, центрів тощо), які сприятимуть залученню інвестицій та стимулюванню ділової активності в регіоні.

3.2.2. Рекреаційно туристичний комплекс

Навести пріоритетні напрямками розвитку туристично-рекреаційного комплексу:

- оздоровчо-лікувальна діяльність;
 - зелений сільський туризм;
 - пізнавальний туризм (пішохідний туризм, екскурсії тощо).
- Для розвитку вказаних напрямів слід забезпечити:*
- формування нових економічних засад галузі на основі різних форм власності;
 - вирішення питання підпорядкованості (власності) санаторно-курортних і туристичних закладів;
 - зміцнення матеріально-технічної бази комплексу шляхом модернізації існуючої матеріально-технічної бази закладів; будівництва нових туристично-рекреаційних об'єктів котеджного та модульного типу, які відповідатимуть сучасним стандартам;

розширення супутньої інфраструктури на території рекреаційних об'єктів (будівництво басейнів, тенісних кортів, саун тощо);

- ініціювання, розробку та прийняття державної програми поліпшення автошляхів, дорожньо-транспортної, комунікаційної та енергетичної інфраструктури;

- створення рекламно-інформаційного продукту рекреаційно-туристичного комплексу;

- розширення лікувальних послуг, впровадження нових міжнародних видів послуг, пошук нових методів використання унікальних природних лікувальних факторів;

- мікрокредитування господарів садиб зеленого туризму з метою доведення останніх до сучасних стандартів;

- ініціювання прийняття законодавства та розробку комплексу заходів, які спрощують перетин кордону особам, які направляються на оздоровлення та відпочинок;

- створення в пунктах пропуску через кордон відповідної інфраструктури для обслуговування рекреантів (туристів);

- вдосконалення та розробку нових туристичних маршрутів, які б більш повно розкривали історико-архітектурний та культурний потенціал краю;

- створення спеціалізованої структури (мережі) залучення рекреантів (туристів);

- формування дієздатної аварійно-рятувальної служби;

- санітарне упорядкування територій населених пунктів рекреаційних зон;

- підготовку працівників сфери рекреації та підвищення їх професійного рівня, вивчення іноземних мов;

- розширення виробництва продукції із застосуванням символіки даної території.

3.2.3. Промисловість

Розвиток промисловості території повинен передбачати раціональне і більш повне використання природно-ресурсного потенціалу з урахуванням вимог екологічної безпеки, урахування внутрірегіональних демографічних особливостей, рівня зайнятості, використання трудового та кадрового потенціалу, налагодження міжрегіональних зв'язків у межах єдиного простору України, а також розвиток міжнародної промислової інтеграції.

Надати опис пріоритетних в промисловості галузей для даного

Вказати, що має передбачати основне завданням (створення ефективного механізму впливу органів влади на розвиток промисловості), наприклад :

- освоєння та модернізацію виробництв, які базуються на досягненнях науково-технічного прогресу, більш ефективних енергозберігаючих та екологічно чистих технологіях;
- освоєння та випуск конкурентоспроможної продукції;
- розробку системи інформаційного забезпечення міжрегіональних та регіональних ринків промислової продукції;
- підтримку вітчизняного виробника і протекціонізм по відношенню до нього з використанням всіх дозволених законодавством України заходів;
- органічне поєднання державного впливу і ринкових регуляторів на промислове виробництво;
- залучення вітчизняних та іноземних інвестицій на структурну перебудову пріоритетних галузей промисловості.

3.2.4. Агропромисловий комплекс та земельні відносини

Забезпечення відродження сільського господарства передбачається шляхом побудови нової системи аграрного виробництва, функціонування якої здійснюється на сучасному світовому рівні відповідно до стратегічних інтересів селян, галузі та суспільства.

Навести опис пріоритетних напрямів розвитку агропромислового комплексу, наприклад :

- побудова неформальної відроджувальної вертикалі на основі виявлення аграрних центрів відродження - агроформування села, району, області, в яких наочні соціально-економічні досягнення є результатом проведеної глибокої трансформації. Її поєднання з наявними економічними, соціальними, організаційними, правовими та іншими сприятливими щодо відродження чинниками різних управлінських рівнів по горизонталі дозволить сформувати єдину діючу систему відродження сільського господарства регіону;
- вдосконалення фінансово-кредитного обслуговування аграрного виробництва шляхом: інтеграції банківського, аграрного та промислового потенціалу; державної та регіональної підтримки цільових програм фінансування агропромислового виробництва;
- здійснення системних заходів щодо підтримки індивідуального

аграрного сектора селянські (фермерські) господарства, особисті підсобні господарства громадян, сільськогосподарські кооперативи;

- створення на науково обґрунтованих засадах оптових ринків сільськогосподарської продукції, системи оптової торгівлі харчовими продуктами, вдосконалення практики проведення виставкових заходів, семінарів та аукціонів для реклами вітчизняної продукції;

- створення і розвиток недержавних агроторговельних домів, контрактних і страхових компаній, бізнес-центрів, консультативних фірм, які надаватимуть послуги щодо господарсько-фінансової діяльності, інформаційно-консультативного обслуговування, техніко-технологічного забезпечення сільськогосподарського виробництва.

З метою належного регулювання земельних відносин слід забезпечити:

- впровадження таких важелів економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель, як завершення кадастрової оцінки землі, купівля-продаж землі, земельні аукціони тощо;

- налагодження роботи органів інфраструктури ринку землі (податкова інспекція, земельні банки, біржі тощо) за участю кваліфікованих землевпорядних кадрів;

- невідкладне створення земельних банків, які б фінансували вільний викуп земельних ділянок шляхом надання потрібних кредитів із застосуванням прийнятних кредитних ставок;

- завершення інвентаризації земель усіх категорій та здійснення розмежування земель державної та комунальної власності;

- контроль з боку держави за використанням і охороною земель та їх моніторингом на основі методів наукового планування, організації, аналізу оцінки соціально-економічних та екологічних наслідків фактичного використання й охорони земель.

На першому етапі нагальною є потреба розробки пропозицій щодо удосконалення системи соціального захисту селян на підприємствах різних форм власності, а також моделі організаційно-економічних основ розвитку соціальної інфраструктури сільської території.

3.2.5. Лісопромисловий комплекс

Ефективне використання лісів та лісосировинних ресурсів є

одним з визначальних факторів сталого розвитку та життєзабезпечення населення. Ліси виконують важливі екологічні, економічні та соціальні функції.

Навести основні стратегічні завдання розвитку комплексу, наприклад:

- ведення лісового господарства виключно на науковій основі;
- врахування соціально-економічного становища місцевого населення та його традиційного життєвого устрою та менталітету;
- втілення в життя єдиної організаційно-технічної політики використання лісових ресурсів та лісовідновлення, забезпечення основного принципу лісівництва - постійності і невичерпності лісокористування;
- збереження, поліпшення стану і відновлення лісових екосистем та елементів ландшафту шляхом зниження техногенного тиску на лісові масиви;
- застосування природозберігаючих технологій та впровадження екологічних підходів у лісокористуванні;
- реалізація заходів, що сприяють скороченню вивезення непереробленої деревини і збільшують експорт виробів кінцевого споживання;
- підвищення природоохоронної активності, посилення ролі і відповідальності місцевих органів виконавчої влади за збереження і використання лісових ресурсів.

Значити шляхи реалізації стратегії розвитку галузі:

- проведення екологічної експертизи стану лісів і визначення впливу рубок лісу на навколишнє середовище, екологічна сертифікація лісів;
- забезпечення координації і об'єднання зусиль державних та недержавних установ і організацій, органів місцевого самоврядування, громадськості щодо розробки і виконання програм ведення лісового господарства;
- комплексне використання деревини, збільшення обсягів переробки малоцінної сировини, оновлення і модернізація виробництва, впровадження прогресивних технологій і нових конструкційних матеріалів, освоєння нових видів продукції і розширення її асортименту;
- відновлення позицій виробників продукції комплексу на традиційних ринках збуту, зокрема в країнах СНД і на

- при розподілі лісосічного фонду надання переваги підприємствам, що мають техніку, яка забезпечує екологічнозберігаючу технологію щодо розробки лісосік, здатні створювати систему транспортування деревини з дотриманням природоохоронного законодавства. Цим підприємствам лісосічний фонд надавати в користування на умовах довгострокової оренди;
- перехід на надання лісосічного фонду на конкурсних засадах та формування ринку лісопродукції;
- акумулювання коштів на лісовідновлення, будівництво доріг та іншої лісової інфраструктури, поліпшення фінансового та матеріально-технічного забезпечення лісового господарства; передача на баланс держлісгоспів всіх збудованих, відновлених об'єктів та лісової дорожньої мережі;
- користування лісовою дорожньою мережею всіма підприємствами та організаціями народногосподарського комплексу області на договірних умовах.

3.2.6. Енергозабезпечення та енергозбереження

Темпи зростання промислового виробництва потребуватимуть збільшення споживання енергоносіїв. Запровадження енергозберігаючих технологій є основним резервом сталого енергозабезпечення та зменшення частки енергоносіїв на одиницю продукції.

Стратегічним напрямом розвитку енергетики області є *поступове нарощування власних генеруючих потужностей* з поетапним переходом на енергетичне самозабезпечення регіону.

Необхідно навести пріоритетні напрями нарощування енергетичних потужностей такі, як:

- будівництво мікро-, міні-, малих та середніх гідроелектростанцій;
- модернізацію існуючих гідроелектростанцій;
- можливе будівництво каскаду ГЕС ;
- запровадження електро- та теплогенеруючих установок з використанням енергії вітру, сонця, термальних вод, виробництва біогазу, інших екологічно чистих джерел енергії;
- розвиток малої теплоенергетики з використанням відходів деревини;
- розробку і експлуатацію малих газових родовищ області.

Вказати заводи і шляхи енергозбереження для даної території :

- запровадження стовідсоткового обліку споживання енергоносіїв всіма категоріями споживачів із встановленням сучасних приладів обліку високої точності;
- впровадження сучасного устаткування енергозберігаючих технологій в усіх сферах суспільного виробництва;
- вдосконалення схеми теплозабезпечення житлових мікрорайонів міст області;
- заміна морально застарілого і зношеного обладнання енергопостачальних компаній, ліній електропередач з метою зменшення втрат енергоносіїв;
- модернізація енерго- і теплозабезпечення бюджетних установ з переведенням їх на автономне теплозабезпечення.

3.2.7. Виробнича та соціальна інфраструктура

Пріоритетними завданнями у сфері виробничої та соціальної інфраструктури є забезпечення випереджаючих темпів розвитку транспортної, комунікаційної та торговельної інфраструктури, проведення житлово-комунальної реформи з метою забезпечення належного рівня обслуговування населення.

Навести та обґрунтувати пріоритетні напрями розвитку транспорту та зв'язку, наприклад:

- підвищення конкурентоспроможності транспортної системи шляхом доведення її до міжнародних вимог і стандартів з метою збільшення міжнародних транзитних вантажних і пасажирських потоків;
- створення дійових умов комунікаційної інформації, координації суб'єктів транспортних засобів області із прикордонними територіями суміжних держав, освоєння нових форм транспортно-складських та торговельних послуг для завантаження незадіяних потужностей та ефективного використання технічних, технологічних можливостей всіх видів функціонуючої транспортної системи;
- розвиток матеріально-технічної бази через:
 - реалізацію інвестиційних проектів, програм TACIS, PHARE, кредитів ЄБРР та інших;
 - оновлення рухомого складу;
 - проектування та будівництво залізничних тунелів;

- розвитку авіаційного виду транспорту за рахунок реконструкції і використання можливостей колишнього;

- освоєння водного виду транспорту;

- будівництво нових та розширення і технічне переобладнання діючих АТС; розширення можливості підключення споживачів до мережі Інтернет; збільшення парку універсальних карткових таксофонів; створення конкурентного середовища на ринку мобільного зв'язку;

- розширення існуючих і впровадження нових видів поштового зв'язку, реконструкція діючих об'єктів та створення куцхових відділень на їх базі;

- створення технічних умов, в тому числі з використанням супутникових систем передачі інформації, для покриття програмами телебачення високогірних населених пунктів.

Важливими галузями соціальної інфраструктури виступають житлово-комунальне господарство, торгівля та побутове обслуговування населення.

Розробити головні завдання розвитку житлово-комунального господарства, тобто:

- проведення реформування структури управління житлово-комунальним господарством, запровадження альтернативних форм надання комунальних послуг на базі підприємств різних форм власності, впровадження в практику недержавних джерел інвестування;

- поступовий перехід до самоокупності галузі з одночасним зниженням собівартості послуг та підвищенням якості обслуговування;

- сприяння підвищенню культури користування житловим фондом шляхом створення товариств співвласників житла;

- докорінне реформування житлової політики з метою послідовного нарощування будівництва житла різних форм власності шляхом економічної підтримки та фінансового стимулювання, підвищення його комфортності, всебічного сприяння громадянам у розв'язанні їх житлових проблем у відповідності до вимог ринкової економіки;

- забезпечення жителів всіх населених пунктів питною якісною водою;

- технічне переоснащення галузей житлово-комунального

господарства на основі науково-технічних досягнень, зокрема в енерго- та ресурсозбереженні, впровадження екологічно чистих технологій;

- удосконалення правового регулювання питань функціонування і розвитку житлово-комунального господарства, визначення шляхів реалізації основних напрямів концептуальних положень в процесі структурної перебудови галузей цього господарства.

Значна увага владних структур повинна приділятися *вирішенню житлової проблеми* через будівництво нового житла, в тому числі індивідуального, за рахунок різних джерел фінансування. Пріоритетним має стати розвиток молодіжного житлового будівництва.

Встановити основні завдання в галузі торгівлі та побутового обслуговування, наприклад:

- побудова раціональної мережі підприємств торгівлі та побуту на території області з метою максимального задоволення потреб населення в найнеобхідніших продуктах харчування, товарах першої необхідності та побутових послугах;

- вжиття заходів щодо наповнення споживчого ринку області якісними та безпечними для життя і здоров'я людей товарами;

- цілеспрямована робота по підготовці та підвищенню кваліфікації спеціалістів торгівлі та побутового обслуговування населення.

3.2.8. Соціальна сфера

Головним результатом сталого економічного розвитку краю, побудови соціально-орієнтованої ринкової економіки області має стати повноцінна і здорова людина, поліпшення її життя, реалізація заходів із забезпечення соціального захисту населення, охорони здоров'я, освіти і науки, культури і мистецтва, фізичної культури і спорту, створення сприятливих умов для гармонізації міжнаціональних і міжконфесійних відносин в усіх сферах життєдіяльності.

Описати пріоритетні напрями соціального розвитку :

- запровадження науково-обґрунтованих єдиних регіональних соціальних стандартів на основі загальнодержавних, щодо якості життя;

- за рахунок економічних важелів підвищення реальних доходів населення, наближення рівня заробітної плати до реальної вартості

робочої сили на ринку праці, забезпечення гарантованої зайнятості населення;

- вжиття заходів щодо ліквідації бідності, скорочення прошарку малозабезпечених громадян.

Виділити головні пріоритети в сфері охорони здоров'я громадян:

- доступна і якісна первинна медико-санітарна та спеціалізована допомога всім верствам населення;

- ефективне використання фінансового, матеріально-технічного та кадрового потенціалу галузі;

- забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя;

- удосконалення моделі багатоканального фінансування охорони здоров'я шляхом створення відповідних економічних умов діяльності фондів, лікарняних кас та системи бюджетно-страхової медицини;

- реалізація заходів щодо виховання у населення бережливого ставлення до свого здоров'я та здоров'я оточуючих, здорового способу життя;

- сприяння розвитку фізкультури і спорту.

В галузі освіти і науки слід забезпечити:

- гарантії доступності в одержанні освіти, збереження інтелектуального потенціалу регіону;

- формування нової системи життєвих цінностей, екологізацію освітньо-виховного процесу з урахуванням гармонізації взаємовідносин людини і природи;

- доведення показників системи освіти області до загальнодержавного рівня та забезпечення підготовки робітників і фахівців у відповідності з потребами галузей народного господарства території.

3.2.9. Зовнішньоекономічна діяльність

Зовнішньоекономічна діяльність, міжнародні контакти на різних рівнях і в різних проявах забезпечать позитивні зрушення в економіці і в гуманітарній сфері регіону.

Навести пріоритетні напрями зовнішньоекономічної діяльності такі, як:

- зменшення витрат в пріоритетних галузях, які мають експортну значимість;

- розширення географії взаємовигідних зв'язків з країнами світу;

- створення позитивного історико-культурного, економічного, рекреаційно-туристичного іміджу регіону за межами області та держави;

- використання можливостей діючих субрегіональних об'єднань (якщо вони наявні) та участь у створенні та діяльності нових міжнародних структур, а також спеціальної економічної зони (за можливості) та територій пріоритетного розвитку;

- побудова системи функціонування міжнародних контактів на міжрегіональному та міждержавному рівнях;

- здійснення наукових досліджень та підготовка кваліфікованих кадрів для сфери економічної діяльності;

- забезпечення у сфері зовнішньоекономічної діяльності конкурентного середовища, гласності, стабільності і передбачуваності;

- розвиток прикордонної інфраструктури, адаптованої до західноєвропейської;

- ефективне використання існуючих транспортних коридорів у розвитку зовнішньоекономічних зв'язків та вирішенні соціально-економічних проблем регіону.

3.2.10. Техногенна та екологічна безпека

Природно-кліматичні умови, вразливість екосистем (особливо гірських та морських акваторій) та наявність підвищеної небезпеки, підвищує ступінь виникнення катастрофічних стихійних явищ викликають необхідність запровадження особливих заходів щодо техногенної та екологічної безпеки.

Пріоритетами техногенної та екологічної безпеки повинні стати:

- запровадження екологічно безпечних технологій, в першу чергу в лісовому, сільському і водному господарствах;

- забезпечення оптимальної лісистості в межах водозборів, заліснення непридатних до сільськогосподарського використання земель, відновлення верхньої межі лісу та зменшення навантаження на високогірні луки;

- запровадження консервації змитої ріллі і ріллі на схилах більше 10 градусів шляхом залуження і виведення її із сільськогосподарського обігу та оздоровлення з метою запобігання розвитку ерозійних процесів, збереження і відтворення родючості змитих земель;

- створення умов для запобігання наслідків шкідливої дії вод (паводків), забруднення і виснаження водних ресурсів, реалізація протипаводкових заходів та заходів, спрямованих на гарантоване питне водопостачання;

- розробка і запровадження ефективного механізму збереження джерел прісних та мінеральних вод, забезпечення населення екологічно-чистою питною водою;

- створення умов для організації виробництва екологічно чистих продуктів харчування з маркою “біо” (за вимогами стандартів НАССР);

- захист річок, потоків та водойм від засмічення і забруднення промисловими та побутовими стоками, реконструкція і капітальний ремонт діючих очисних споруд та будівництво нових у населених пунктах та на підприємствах, де вони відсутні або малопотужні;

- створення нових сміттєзвалищ, облаштованих згідно із вимогами екологічної безпеки та санітарно-гігієнічними нормами;

- запуск підприємств з переробки промислових та побутових відходів в найбільших містах області;

- вирішення проблеми збору і утилізації побутового сміття у сільській місцевості;

- створення мережі діагностичних регулювальних пунктів з метою зменшення забруднення атмосферного повітря промисловими підприємствами та автомобільним транспортом, забезпечення переходу до використання етилованих сортів бензину та обладнання стаціонарних забруднювачів пилогазоуловлювальними установками;

- вжиття додаткових заходів для збереження біологічного різноманіття, в першу чергу видів, занесених до Червоної книги України, відновлення чисельності мисливської фауни;

- виконання законодавчих актів із питань створення загальнодержавної екологічної мережі, розширення територій та розвитку об'єктів природно-заповідного фонду.

4. Етапи та механізми реалізації розробленої стратегії сталого розвитку

Визначальною складовою стратегії сталого розвитку будь-якої території є формування **регіонального господарського механізму**, в основі якого повинна бути закладена соціально-орієнтована

економічна система ринкового типу. Саме такий тип господарського механізму здатний ефективно здійснювати регулятивну функцію соціально - економічного розвитку регіону.

Основний принцип функціонування регіонального механізму еколого-економічного та соціального розвитку полягає в оптимальному поєднанні державного регулювання на рівні регіону з широким залученням органів місцевого самоврядування та механізму ринкового саморегулювання, що забезпечить необхідний динамізм економічного та соціального зростання регіону. За рахунок створення системи **збалансованого управління розвитком регіону**, раціонального використання ресурсного потенціалу стимулюватиметься охорона довкілля та відновлення його природних властивостей.

Важливим є забезпечення формування ефективної внутрігалузевої та міжгалузевої структури виробництва, яка б відповідала умовам і потребам регіону та держави в цілому, формування економічно збалансованого промислового та аграрного виробництва в низинних, передгірних і гірських районах з врахуванням їх природно-ресурсного потенціалу, його раціональне використання, дотримання норм екологічної безпеки тощо.

Базовим елементом господарського механізму регіонального розвитку є **відносини власності** та їх вдосконалення. Головне завдання регіональної влади у цій сфері - забезпечення рівних конкурентних умов для всіх форм власності. Визначальним критерієм оцінки ефективності тієї чи іншої форми власності в процесі її функціонування повинна бути економічна і соціальна результативність. Цей критерій є основою реалізації регіональної політики приватизації.

Для підвищення інвестиційної привабливості підприємств доцільно проводити їх реструктуризацію з метою вилучення з майнового комплексу неперспективних структурних підрозділів.

Регіональна соціально - економічна політика повинна передбачати застосування **механізму банкрутства** до підприємств, які протягом тривалого часу не можуть ліквідувати заборгованість перед державним бюджетом і пенсійним фондом.

Важливим сегментом ринку і ринкового механізму регулювання є **конкурентне середовище**. Забезпечення його функціонування та подальшого розвитку через сприяння в реалізації антимонопольного

загальнодержавного механізму регулювання - одне з головних завдань регіональних владних структур. З цією метою важливими напрямками є:

- забезпечення ефективного контролю за недопущенням та попередженням порушень антимонопольного законодавства;
- сприяння суб'єктам господарювання, в першу чергу малого і середнього бізнесу, в доступі на існуючі ринки та створення організаційно - економічних умов для виходу нових суб'єктів господарювання на монопольні ринки;
- захист інтересів підприємців та споживачів від неправомірних обмежень конкуренції та впливу негативного тіньового сектора економіки;
- стимулювання нарощування випуску товарів на підприємствах, здатних ефективно конкурувати на ринках, де домінує продукція іноземних виробників;
- формування ефективно діючої ринкової інфраструктури, складовою частиною якої є такі ділові інституції, як промислові, аграрні, торговельні спілки, торговельні доми та біржі, організації споживачів, профспілки, професійні асоціації, інші громадські та господарські об'єднання, які будуть здійснювати регулюючий вплив на економічну діяльність суб'єктів господарювання, формувати і підтримувати конкурентне середовище цивілізованого ринку. Особливе місце в ринковій інфраструктурі займають фінансово - кредитні інституції, в т.ч. кредитні спілки.

Інституційно-правовий сегмент регіонального господарського механізму відіграє виключно важливу роль в процесі усунення структурної деформації економіки, здійсненні ринкових перетворень. Ключовими завданнями регіональної влади в цій сфері будуть:

- ефективного проведення місцевими органами влади державної регулятивної політики з врахуванням регіональної специфіки;
- формування і забезпечення ефективного функціонування організаційного механізму рівних можливостей для всіх суб'єктів підприємницької діяльності у використанні природних, в тому числі матеріально-сировинних ресурсів, забезпеченні виробничими площами, земельними ділянками під розміщення виробництва тощо;

Вказати важливі завдання по управлінню державними

корпоративними правами, місце в реалізації стратегії сталого розвитку території **малого бізнесу**, прийняті важливі законодавчі акти.

Навести та обґрунтувати першочергові завданням місцевої влади (заснування, участь та пряме фінансування певних установ інфраструктури; соціальні замовлення; ваучерні програми).

Детально описати ефективні інструменти місцевої влади (усунення адміністративних бар'єрів шляхом: спрощення процедур надання приміщень в оренду та дозвільних документів; встановлення прозорого та справедливого порядку одержання дозволів на розміщення малих архітектурних форм; створення місцевих фондів гарантування кредитів; оприлюднення інформації про комунальне майно, що може здаватися в оренду; організація відкритих тендерів на виконання замовлень місцевої влади).

Механізм **фінансового забезпечення** - ключовий елемент стратегії сталого розвитку території. Визначальна його функція - залучення та раціональне використання фінансово - кредитних та інвестиційних ресурсів.

Важливим напрямом діяльності регіональних владних структур є їх всебічна робота щодо формування **сприятливого інвестиційного клімату** в регіоні.

Реалізація стратегії сталого розвитку регіону передбачає ряд етапів. Враховуючи систему якісних і кількісних показників, які характеризують рівень розвитку економічних і соціальних процесів, можна виділити два етапи її реалізації, обґрунтуйте їх.

Перший етап - відновлення докризового рівня валової доданої вартості, обсягів виробництва промислової та сільськогосподарської продукції. На цьому етапі процес виробництва буде здійснюватися переважно на екстенсивній основі, завдяки природним і трудовим ресурсам, відповідному потенціалу виробничих потужностей, певному нагромадженому в умовах ринкової трансформації досвіду. В той же час буде відбуватися певне оновлення основних виробничих фондів, хоча їхні масштаби суттєво відставатимуть від реальних потреб.

Другий етап характеризується переважно використанням інтенсивних факторів соціально - економічного розвитку. Першим із ієрархії пріоритетів на цьому етапі буде технічне переозброєння матеріального виробництва та невиробничої сфери. На базі

широкомасштабного включення у виробництво нових та новітніх технологій мають ефективно розв'язуватися проблеми матеріало- та енергопостачання, відбуватиметься структурна переорієнтація економіки регіону у відповідності із пріоритетними напрямками її розвитку. На цьому етапі в сукупність пріоритетів реально включатимуться соціальний розвиток і екологічне оздоровлення регіону, перехід до застосування переважно економічних механізмів регулювання соціально - економічних процесів, що є притаманним для цивілізованого соціально - орієнтованого ринкового середовища. Початок другого етапу накладається на кінець першого і є його логічним продовженням.

5. Висновки та рекомендації

На основі розробленої стратегії сталого розвитку, необхідно сформулювати висновки, змістовні, конкретні рекомендації враховуючи соціальні, економічні, екологічні фактори.

Рекомендації повинні сприяти покращенню оточуючого середовища даної території, конкурентоспроможності продукції виготовленої безпосередньо на ній, екологічних показників у контексті еколого-врівноваженого розвитку.

Дати рекомендації щодо реалізації впровадження стратегії сталого розвитку досліджуваної території.

Стратегія сталого розвитку території визначає довгострокову (20-30 років) перспективу еколого-економічного та соціального розвитку краю. Пріоритети, визначені стратегією, будуть враховуватись в наступних програмних документах:

- стратегічних програмах економічного та соціального розвитку;
- програмах економічного та соціального розвитку території, що розроблятимуться на період повноважень новообраних органів місцевого самоврядування;
- щорічних програмах економічного і соціального розвитку території.

Заходи, які вживатимуться на даній території щодо реалізації стратегії сталого розвитку, залежатимуть також від прийняття Верховною Радою України Концепції сталого розвитку держави та відповідних законодавчих актів.

6. Список рекомендованої літератури

1. Полетаєва Л.М. Моніторинг навколишнього природного середовища/ Л.М. Полетаєва. – К.: КНТ, 2007. –172с.
2. Кожушко Л.Ф. Екологічний менеджмент. Навч. посібник / Л.Ф. Кожушко, П.М. Скрипчук – Рівне: РДТУ, 2001.– 343 с.
3. Літвак С.М. Екологічний менеджмент і аудит: Навч. посібник.-2-ге вид., доп. / С.м. Літвак, С.С. Рижков, В.А. Скороходов, І.Ю. Биков, Н.В. Гурець. – Київ: Професіонал, 2007. - 200с.
4. Скрипчук П.М. Менеджмент якості довкілля. Монографія. / Скрипчук П.М.. – Рівне, НУВГП", 2006, - 350с.

